

Algemeen

Een recreatie-ontwikkelingsplan, zoals dat voor de IJsselvallei is ontworpen heeft betrekking op het ruimtelijk milieu, de fysieke omgeving bestaande uit aarde, planten, wegen, bouwsels van allerlei aard, etc. In het plan wordt aangegeven, wat in het bestaande milieu moet worden veranderd. In algemene zin is te zeggen dat deze veranderingen nodig zijn omdat de mensen, verblijvend in het betreffende gebied, andere eisen (zijn) gaan stellen aan hun omgeving. In wezen is het dus de samenleving waarom het gaat. Van de Berg * formuleert het zo: "het samenleven van mensen wordt beïnvloed via het aanmaken en inrichten van nieuwe ruimten, alsook via het vermaken (in de zin van anders maken) en het inrichten van oude ruimten, waarin reeds lang mensen samen leven".

a *De aard van de relatie tussen samenleving en ruimtelijk milieu.*

De aard van de relatie tussen samenleving en ruimtelijk milieu is niet in alle gevallen dezelfde.

1 *Het menselijk gedrag* Soms is de aard van het ruimtelijk milieu in hoge mate bepalend voor het al of niet mogelijk zijn van bepaalde menselijke gedragingen. In de meeste gevallen is het evenwel zo dat de omgeving een minimumvoorwaarde is voor het tot stand komen van menselijk gedrag en voor het bereiken van bepaalde doelstellingen die de samenleving heeft.

Om een voorbeeld te noemen: de aanwezigheid van een goed ingericht agrarisch gebied is alleen dan werkelijk bepalend voor het functioneren van de agrarische sector van de samenleving wanneer voldaan is aan een groot aantal andere voorwaarden: aanwezigheid van arbeidskrachten, vakmanschap, afzetmarkten, transportsystemen tussen productie en afzetgebied, etc.

2 *De plaats van de voorzieningen* Nog in ander opzicht is er sprake van een "losse" binding tussen een bepaald deel van het aardoppervlak en de samenleving. Omdat de mens mobiel is, is het tot op zekere hoogte mogelijk te "schuiven" met bepaalde gewenste voorzieningen in het ruimtelijk milieu. Wanneer een sportveld niet op een bepaald perceel gerealiseerd kan worden, is het, getoet op de functie voor de gebruikers, mogelijk om het elders te situeren. De lokalisering van een zwembad is om dezelfde reden mogelijk binnen bepaalde grenzen. De plaats van kampeerterreinen kan binnen nog verder uiteenliggende grenzen variëren, zonder dat gesproken kan worden van een voor de kampeersers relevant verschil in situering.

3 *De aard van de voorzieningen* Niet alleen voor wat de plaats betreft is flexibiliteit mogelijk, ook naar de aard van de voorzieningen is er grote speelruimte. Gelegenheid om te vissen kan op velerlei wijze aanwezig zijn, maar de afwezigheid van de mogelijkheden om te vissen hoeft nog niet in te houden dat aan de behoefte van de mens niet tegemoet gekomen kan worden! Wellicht is het vissen te vervangen door jagen, of door wandelen op de hei, of door het zien van een film, of door het houden van kanaries. Helaas moet geconstateerd worden dat de sociale wetenschappen nog zeer weinig weten van de onderlinge "wisselbaarheid" van activiteiten en daarmee ook van de ruimtelijke voorzieningen. Het graven naar dieper liggende verklaringen voor menselijke behoeften leidt, voorzover het al gebeurt, niet tot zeer concrete uitspraken en geeft degenen die het milieu moeten geven weinig houvast.

b *Vormgeving aan de toekomst*

In de moderne futurologische beschouwingen wordt erop gewezen dat de toekomst niet vanzelf komt, maar dat men die toekomst zelf kan vorm geven. Met de toeneming van onze kennis is dat in steeds toenemende mate mogelijk. Menselijk gedrag en menselijke behoeften zijn niet gegeven grootheden, maar ze zijn tot op zekere hoogte te beïnvloeden.

De sociale wetenschappen hebben tot taak om als

* Kritische Ruimtelijke Ordening: Kritische Planologie. Oratie Groningen, 1969.

het ware verschillende beelden te ontwerpen, die in de toekomst denkbaar zijn, en wegen aan te geven hoe de huidige situatie te veranderen is in de richting van de meest gewenste toekomst. Inzicht in die huidige toekomst is voor een en ander onmisbaar.

De speelruimte die men als overheid heeft in een bepaald gebied om uit alle mogelijke toekomstige de meest wenselijke te kiezen, is vooral afhankelijk van het bestuursniveau. Om een voorbeeld te noemen: het aantal vakantiegangers, dat in Nederland zijn vakantie wil doorbrengen is door de Veluwe samenleving niet of nauwelijks te beïnvloeden. Wel is te sturen aan de absolute omvang van het aantal kampeers op de Veluwe.

Een democratische besluitvormingsprocedure is bij dit stuurproces voorwaarde, want wie zijn degenen, die het milieu vormen, waarvan hierboven sprake was? Het zal duidelijk zijn dat beoefenaren van vele disciplines en van het bestuur daarbij betrokken zijn. Dat zijn op een of andere wijze eigenlijk altijd vertegenwoordigers van, gedelegeerden namens de bevolking. Volgens allerlei procedures moet daarom de besluitvorming over de meest gewenste inrichting van het ruimtelijk milieu zò tot stand komen dat de gebruikers maximale zeggenschap en verantwoordelijkheid daarvoor dragen.

Recreatie in de IJsselvallei

De sociaal-wetenschappelijke bijdrage aan het recreatie-ontwikkelingsplan voor de IJsselvallei houdt in de eerste plaats een beschrijving in van aspecten van het huidige gedrag.

Vervolgens wordt een ontwikkelingsmogelijkheid voor de toekomst geschetst. Daarbij is een onderscheid gemaakt in verblijfsrecreatie en dagrecreatie. Die onderscheiding berust dus op een feit dat in de eerste categorie wel overnachtingsgelegenheid nodig is en in de tweede niet. De verblijfsrecreant heeft mede daardoor vanuit zijn woning een grotere actieradius dan de dagrecreant. Met andere woorden: voorzieningen voor de dagrecreatie moeten binnen engere grenzen gesitueerd worden dan voor de verblijfsrecreatie nodig is.

1 Verbljfsrecreatie

De omvang van de meest terreinbehoevende voorzieningen voor de verblijfsrecreatie op enig ogenblik in de toekomst, te weten de bungalows/zomerhuisjes, de kampeerboerderijen/jugendherbergen/kamphuisen en de kampeerterreinen, is afhankelijk van een groot aantal factoren. De volgende zijn in het onderzoek betrokken:

- 1 het totaal aantal inwoners van Nederland.
- 2 het deel van de Nederlandse bevolking dat 's zomers met vakantie gaat.
- 3 het aantal zomervakanties per vakantieganger.

4 het aantal zomervakanties van Nederlanders doorgebracht in het binnenland.

5 het deel van de Nederlandse zomervakanties, doorgebracht op de Veluwe.

6 de verdeling van het aantal vakanties van Nederlanders op de Veluwe doorgebracht, over de verschillende logiesvormen zoals hierboven genoemd.

7 het percentage, dat in de topweek aanwezig zal zijn, per logiesvorm.

8 de verdeling van het totaal aantal slaapplekken over de onderscheiden delen van de Veluwe per logiesvorm.

Wanneer men voor elk der factoren een minimum- en een maximumwaarde aanneemt, resulteren een beneden- en een bovengrens van de omvang van de verschillende soorten verblijfsaccommodatie in de IJsselvallei. Het rekenschema zoals dat is gehanteerd, geeft de mogelijkheid om na te gaan welk effect een verandering in de waarde van een van de factoren zal hebben op het eindresultaat, te weten de omvang van de accommodaties. Voorts is duidelijk tot waar de betreffende samenleving in principe veel invloed op de ontwikkeling kan uitoefenen. Voor de Veluwe als geheel betreft dat de totale omvang van het aantal slaapplekken, alsmede de verdeling over de verschillende logiesvormen (factoren 5 en 6). Ook de spreiding over de verschillende onderdelen van de Veluwe is voor beïnvloeding door bestuur en bevolking van de Veluwe gemeenten vatbaar (factor 8). Met betrekking tot de Veluwe zijn de volgende taakstellingen voor 1985 aangehouden:

- het aandeel van de op de Veluwe doorgebrachte zomervakanties van het totaal aantal in het binnenland doorgebrachte zomervakanties zal minimaal gelijk blijven aan de situatie van 1966 (13%) en maximaal iets toenemen (tot 14%).
- de verdeling van de op de Veluwe doorgebrachte zomervakanties over de logiesvormen zal, vergeleken met 1966, een groei laten zien van het aandeel van de bungalow/zomerhuisjes en kampeerterreinen;

	1966	1985
bungalows/zomerhuisjes	20%	22%
kampeerterreinen	19%	23%

- de verdeling over de onderscheiden delen van de Veluwe is voor elk van de logiesvormen, in vergelijking tot 1964, niet gewijzigd.

Een en ander resulteert in de volgende aantallen slaapplekken in de IJsselvallei:

	1964	1985	
		max.	min.
bungalow/zomerhuisjes	3.975	7.250	13.700
kampeerterreinen	9.990	11.000	20.850
kamphuis/boerderij	1.906	2.850	5.400

Dit houdt een toename in van het aantal slaapplekken van 1964 tot 1985 voor:

- bungalows/zomerhuisjes van minimaal 82% en van maximaal 244%
- tent/tenthuisje/caravan van minimaal 10% en van maximaal 108%
- kamphuis/-boerderij van minimaal 44% en van maximaal 183%.

2 Dagrecreatie

Teneinde een inzicht te krijgen in de aard en omvang van de voor de dagrecreatie in te richten accommodaties in het gebied van de IJsselvallei, is nagegaan welke aantallen dagrecreanten te verwachten zijn, wanneer de voorzieningen in het genoemde gebied capaciteit hebben.

Daarbij is de volgende werkwijze gehanteerd:

- 1 bepaling van de inwonertallen in 1985 van de gebieden die op grond van de kennis over het recreatiegedrag als "recruteringsgebied" van dagrecreanten kunnen worden beschouwd.
  - 2 bepaling van het percentage van de bevolking dat onder voor de openluchtrecreatie gunstige omstandigheden de vrije tijd buiten de woonkern doorbrengt.
  - 3 vaststelling van de aard van de vrijetijdsactiviteit, met name voorzover het recreatie in de openlucht betreft.
  - 4 bepaling van het aandeel naar de IJsselvallei trekkende recreanten van het totaal aantal recreanten dat een bepaalde activiteit bedrijft. Bij deze laatste stap dient niet alleen rekening gehouden te worden met de afstand tussen woonplaats en recreatiegebied, maar ook met de keuzemogelijkheden die men vanuit een bepaalde plaats heeft en zal krijgen.
- Zeker voor de dagrecreatie geldt tot op bepaalde hoogte dat de voorziening de recreant maakt. Het aanleggen van strandbaden maakt bepaalde latent aanwezige behoeften, als het ware frisse lucht, water, gezelligheid, zulk een grote betekenis wordt toegekend. Niettemin zijn er ook nog andere ontwikkelingen denkbaar, bijvoorbeeld een stimulering van de recreatiemogelijkheden binnen de woonkern. Factor 2 kan dus verschillende waarden aannemen.

Voor de toekomst is in het onderhavige recreatieplan aangenomen dat de zgn. trek naar buiten maximaal 40% van de in een plaats wonende bevolking zal omvatten. Voor Nederland als geheel werd in 1963 een percentage van 35 vastgesteld. In Groningen werden reeds percentages van 41 en 45 gevonden.

Een andere stuurmogelijkheid wordt gevonden in de omstandigheid dat binnen zekere afstandsgrenzen de voorzieningen als het ware verplaatsbaar zijn. Omtrent het afstandsgedrag van alle openluchtrecreanten die naar buiten trekken zijn een aantal waarnemingen gedaan.

In 1956 bleek in een viertal plaatsen in het westen des lands 25 à 35% een grotere afstand dan 30 km af te leggen. In 1964 was dit voor Rotterdam nauwelijks hoger (38%) ondanks de motorisering die sinds 1956 heeft plaatsgevonden. In de stad Groningen bleek in 1965 ruim de helft van de recreanten verder dan 30 km te gaan.

Uit onderzoekingen op de stranden langs het Veluwerandmeer en bij strandbaden in Drente is gebleken dat 90% van de bezoekers afkomstig is uit een gebied met een straal van 60 km.

De interpretatie van deze gegevens en extrapolatie voor enig jaar in de toekomst dient met voorzichtigheid te geschieden. Hoewel in principe een gebied met een straal van ca. 30 km om de IJsselvallei is aangenomen als recruteringsgebied, zijn op grond van natuurlijke barrières en de totstandkoming van recreatiemogelijkheden elders, slechts de volgende gemeenten tot recruteringsgebied van de IJsselvallei gerekend:

Apeldoorn, Rheden, Brummen, Zutphen, Warnsveld, Gorssel, Deventer, Diepenveen, Voorst, Epe en Heerde. Op 1 januari 1969 telden deze gemeenten gezamenlijk 375.000 inwoners. Naar verwachting zullen er in 1985 475.000 mensen wonen. Van de recreanten uit de betrokken gemeenten zal slechts een deel in de IJsselvallei terechtkomen. Hoe groot dit aandeel per gemeente zal zijn is afhankelijk van de afstand die recreanten moeten afleggen om in de IJsselvallei te komen en van de aanwezige keuzemogelijkheden, die de recreanten vanuit een bepaalde gemeente hebben binnen een vergelijkbare afstand.

Voor de categorie strand- en oeverrecreanten kunnen als mogelijkheden gelden: het recreatieobject Nulde-Horst, de stranden langs het Veluwemeer, het toekomstige recreatieobject de "Rhederlaag", de "Bijland", en enkele kleinere plassen als de "Zandenplas" bij Nunspeet, het "Uddelermeer" en de "Loofles" bij Apeldoorn. Ook zullen in de toekomst nog her en der verspreid kleinere plassen ontstaan ten behoeve van de wegeaanleg.

Voor de wandelaars en toerrijders moet in de eerste plaats het Veluwe-massief genoemd worden. Ook de Achterhoek en Salland hebben hun eigen specifieke landschap, met goede wandelmogelijkheden en diverse ANWB-routes.

Voor de watersporters zijn de Veluwerandmeren belangrijk, evenals de "Rhederlaag". Daarnaast is er watersport mogelijk op de Oude IJssel, o.a. bij Doesburg. Ook de "Bijland" zal voor de watersport nog als mogelijkheid kunnen gelden. Rekening houdende met het bovenstaande is getracht het aandeel van de recreanten uit een bepaalde gemeente die naar de IJsselvallei zullen gaan, te bepalen.

De vooruitberekening, zoals weergegeven in de punten 1 t.m. 4 zal overeenkomen met de werkelijkheid, wanneer de bij elke stap op grond van onze huidige kennis aangenomen grootheden, gerealiseerd worden.

Op grond van toenemende kennis en/of van veranderende beleidsdoelstellingen zullen andere grootheden vastgesteld moeten worden. Het gegeven reken-schema kan dan ongewijzigd blijven. De thans gemaakte vooruitberekening resulteert in het volgende aantal dagrecreanten omstreeks 1985 in de IJsselvallei.

vissers	± 1.800
strand- en oeverrecreanten	± 13.500
wandelaars, toerrijders	± 20.500
watersporters	± 3.500
	<hr/>
totaal	± 38.300

Wij menen in het voorgaande een indruk te hebben gegeven van de wijze waarop de sociale wetenschappen een rol spelen bij het formuleren van de doelstellingen ten aanzien van de openluchtrecreatie in een streek.

Mededeling KNBV

Het boek "Bijdragen tot de geschiedenis van de Veluwe en andere onderwerpen" door mevrouw J. J. Hacke-Oudemans, waarvan een bespreking in het decembernummer 1969 van ons tijdschrift werd opgenomen, wordt thans door dr. Th. C. Oudemans uitsluitend voor leden van onze vereniging ter beschikking gesteld tegen de prijs van f 45,- verhoogd met f 1,50 aan portokosten.

Degenen die een exemplaar wensen te ontvangen kunnen het bedrag à f 46,50 overmaken op giro 828480 t.n.v. dr. Th. C. Oudemans te Putten, waarna toezending volgt.

Natuurbeschermingswerkkampen

Wij attenderen onze lezers op de natuurbeschermingswerkkampen voor jongeren van 15 tot 30 jaar, welke ook dit jaar door het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie worden georganiseerd. Deze zomer wordt het 100e kamp gehouden. Aan de kampen zijn voor de deelnemers geen kosten verbonden. Bij het secretariaat, gevestigd Herengracht 540 te Amsterdam zijn alle inlichtingen te verkrijgen bij de kampsecretaris, de heer D. Brugman. Daar zijn ook kampfolders, een overzicht van de kampen in 1970 en gegevens over de andere activiteiten van het IVN te verkrijgen.